

UTICAJ INFORMACIONO-KOMUNIKACIONIH TEHNOLOGIJA NA TRŽIŠTE RADA MLADIH¹⁶

Dejana Pavlović¹, Valentina Vukmirović², Ivana Domazet³

^{1,2,3}Institut ekonomskih nauka, Beograd

¹dejana.pavlovic@ien.bg.ac.rs ²valentina.vukmirovic@ien.bg.ac.rs, ³ivana.domazet@ien.bg.ac.rs

Kratak sadržaj: U današnje vreme, razvoj Informaciono-komunikacionih tehnologija dovodi do promena u načinu poslovanja u različitim sektorima privrede sa jedne strane, ali i sa druge strane ima značajan uticaj na karijerni razvoj pojedinaca. Koliko su Informaciono-komunikacione tehnologije značajne, vidi se po broju stručnjaka na tržištu rada, kao i važnosti zadataka koju oni obavljaju. Međunarodne strategije, donosioci odluka kao i političari, ističu da je za postizanje konkurentnosti kao i inovativnosti neophodno da mladi poseduju određene digitalne veštine. Ulaganje u mlade i razvoj Informaciono-komunikacionih tehnologija u Republici Srbiji je od strateškog značaja. Statistički podaci pokazuju da je u Republici Srbiji 34,2% stanovništva kompjuterski pismeno, dok je 14,8% delimično kompjuterski pismeno.

U poslednjih 10 godina, u Srbiji je implementirano nekoliko strategija koje su za cilj imale razvoj informacionog društva i osposobljavanje stanovništva za korišćenje informaciono-komunikacionih tehnologija. Razlog za visoku stopu nezaposlenosti mladih u Srbiji, koja je u 2018. godini iznosila 24,5%, može se pronaći u činjenici da znanja i kompetencije mladih nisu u skladu sa potrebama tržišta rada.

Prema izveštajima Svetske banke (2018), može se zaključiti da je upravo neposredovanje veština potrebnih poslodavcima razlog visoke stope nezaposlenosti mladih. Istraživanja pokazuju da formalno obrazovanje u Srbiji ne omogućava mladima da steknu kompetencije koje će im obezbediti konkurentnost na tržištu rada. Međutim, značajan problem predstavlja i to što izvestan procenat mladih ne percipira nedostatak veština, posebno digitalnih, kao otežavajući faktor prilikom pronalaska zaposlenja.

U ovom radu prikazana je veza između mladih u Srbiji (15-24 godine) i digitalnih veština, kao i mogućnosti za njihovo unapređenje u cilju boljeg pozicioniranja mladih na tržištu rada. Za analizu je korišćena baza Upotrebe Informaciono-komunikacionih tehnologija u periodu od 2010. do 2016. godine koja je za potrebe istraživanja dobijena od Republičkog zavoda za statistiku Srbije. Pregled daje neophodne preporuke za dalji tok istraživanja iz oblasti tržišta rada mladih i razvoja Informaciono-komunikacionih tehnologija u Republici Srbiji. Takođe, u radu su date preporuke za informisanje mladih o značaju koji razvoj digitalnih veština ima za njihovo bolje pozicioniranje na tržištu rada i karijerni razvoj.

Ključne reči: digitalne veštine, informaciono-komunikacione tehnologije, tržište rada, mladi u Srbiji.

IMPACT OF ICT ON THE YOUTH LABOUR MARKET

Abstract: Nowadays, the development of Information and Communication Technologies is leading to changes in the way of doing business in different sectors of the economy on the one hand, but on the other hand, it has a significant impact on the career development of individuals. The importance of ICTs is evident in the number of researches, as well as the importance of the results they perform. International strategies, decision-makers as well as politicians, point out that to be competitive and innovative, young people need certain digital skills. Investing in young people and developing Information and Communication Technologies in the Republic of Serbia is of strategic importance. Statistics show that in the Republic of Serbia 34.2% of the population is computer literate, while 14.8% is partly computer literate.

In the last 10 years, several strategies have been implemented in Serbia aimed at developing the information society and empowering the population to use information and communication technologies. The reason for the high youth unemployment rate in Serbia, which stood at 24.5% in 2018, can be found in the fact that the knowledge and competences of young people are not in line with the needs of the labor market.

According to the World Bank (2018), it can be concluded that the lack of skills needed by employers is the reason for the high youth unemployment rate. Research shows that formal education in Serbia does not allow young people to acquire competencies that will provide them with competitiveness in the labor market. However, a significant problem is that a certain percentage of young people do not perceive a lack of skills, especially digital skills, as an aggravating factor in finding employment.

¹⁶ This paper is a part of research project number 179001 financed by the Ministry of Education, Science and Technological Development of The Republic of Serbia.

This paper presents the link between young people in Serbia (ages 15-24) and digital skills, as well as opportunities to improve position of young people in the labor market. For the analysis, we used the database Usage of Information and Communication Technologies in the period from 2010 to 2016, which was obtained from the Statistical Office of The Republic of Serbia. Paper provides the necessary recommendations for further research in the field of the youth labor market and the development of ICT in the Republic of Serbia. The paper also provides recommendations for informing young people about the importance of digital skills development for their better positioning in the labor market and career development.

Key Words: digital skills, ICT, labor market, youth in Serbia.

1. UVOD

Republika Srbija je usla kasno u proces razvoja informacionog društva tj. 2000. godine kada je pristupila Inicijativi za elektronsku Jugoistočnu Evropu. Ali tek 2007. Godine, implementiranjem prve strategije na temu razvoja informacionih tehnologija prepoznat je znacaj posedovanja ovih vestina na uticaj na ekonomski, pravni i socijalni aspekata društva (Strategiju za razvoj informaciono-komunikacionog društva u RS do 2020, 2010).

Medjutim, i posle jedne decenije razvoja, mali je broj istrazivaca koji se bave uticajem IKT na drustvo u celini. U Srbiji je 2012. godine sprovedeno istrazivanje (Lakić, et al., 2012) sa ciljem procene digitalne pismenosti u oblasti farmacije, na uzorku 1077 ispitanika (68% zaposlenih farmaceuta i 32% studenata farmacije) sa zaključkom da je nivo digitalnih kompetencija studenata na višem nivou od zaposlenih.

U Agendi 2030 (Srbija i Agenda 2030) istice se da je država Srbija u process razvoja informaciono-komunikacionih tehnologija ušla kasno i time pogoršala poziciju međunarodne konkurentnosti. U istom izveštaju ističe se i da stanovništvo pokazuje veliko interesovanje za upotrebom savremenih tehnologija, mada trenutni nivo obrazovanja, naročito starije populacije, ne garantuje lagan prelaz ka digitalnoj ekonomiji.

Uticaj digitalne pismenosti na tržište rada prepoznat je od strane nekoliko inostranih autora. Titan, et al. (2014) su ukazali da je veza i uticaj između digitalne pismenosti i tržišta rada obostrana, pri čemu su otkrili gep između potreba tržišta rada i digitalnih veština kojima građani Rumunije raspolažu. Prizada i Khan (2013) merili su uticaj digitalnih veština na zapošljivost i zaključili da su sve posmatrane varijable (computer skills, communication skills, internet skills, i advance digital skills) pozitivno korelisane sa zapošljivošću.

Prema izveštajima Svetske banke (2018), može se zaključiti da je upravo neposredovanje veština potrebnih poslodavcima razlog visoke stope nezaposlenosti mladih. Istraživanja pokazuju da formalno obrazovanje u Srbiji ne omogućava mladima da steknu kompetencije koje će im obezbediti konkurentnost na tržištu rada. Međutim, značajan problem predstavlja i to što izvestan procenat mladih ne percipira nedostatak veština, posebno digitalnih, kao otežavajući faktor prilikom pronalaska zaposlenja.

U radu prikazana je veza između mladih u Srbiji (15-24 godine) i digitalnih veština, kao i mogućnosti za njihovo unapređenje u cilju boljeg pozicioniranja mladih na tržištu rada. Za analizu je korišćena baza Upotrebe Informaciono-komunikacionih tehnologija u periodu od 2010. do 2016. godine koja je za potrebe istraživanja dobijena od Republičkog zavoda za statistiku Srbije. Pregled daje neophodne preporuke za dalji tok istraživanja iz oblasti tržišta rada mladih i razvoja Informaciono-komunikacionih tehnologija u Republici Srbiji. Takođe, u radu su date preporuke za informisanje mladih o značaju koji razvoj digitalnih veština ima za njihovo bolje pozicioniranje na tržištu rada i karijerni razvoj.

2. МЕТОДОЛОГИЈА РАДА

Prema metodologiji Evrostata, Republicki zavod za statistiku sprovodi istrazivanje pod nazivom Upotreba Infomacio-komunikacione tehnologije na teritoriji Republike Srbije. Uzorak od 2400 domacinstava i 2400 pojedinaca alociran je na teritoriji Centralne Srbije, Vojvodine i Beograda. Tacnije, u Beogradu je ucestvovalo 491 ispitanik, u Vojvodini 572, a Centralnoj Srbiji 980 ispitanika. Stopa odgovora je bila oko 85%. Mladih starosti od 16 do 24 je ucestvovalo 141 ispitanik. Statistički podaci pokazuju da je u Republici Srbiji 34,2% stanovništva kompjuterski pismeno, dok je 14,8% delimično kompjuterski pismeno.

Prema podacima u 2017. u Republici Srbiji je 67,7% lica, u poslednja tri meseca, koristilo računar; 1,3% lica je koristilo računar pre više od tri meseca; 4,9% pre više od godinu dana; 26,1% lica nikada nije koristilo računar (Republički zavod za statistiku, 2017). Za 1,1% se povećao broj korisnika računara u odnosu na 2016. godinu, za 2,6% u odnosu na 2015. godinu, a za 3,6% u odnosu na 2014. godinu. Inteyivni krisnici računara i internata u Republici Srbiji su student (udeo veci od 99%), zatim zaposlena lica sa udelom od oko 86% (Republicki zavod za statistiku, 2016; 2017).

U Srbiji je 70,5% lica koristilo internet u poslednja tri meseca, 1,6% ispitanika koristilo je internet pre više od tri meseca, a 2,3% pre više od godinu dana (Republički zavod za statistiku, 2017). Čak 25,6% ispitanika nikad nije koristilo internet. Za 3,6% povećao se broj korisnika interneta u odnosu na 2016. godinu, za 5,0% u odnosu na 2015. godinu, a za 7,5% u odnosu na 2014. godinu.

Analiza ispitanika prema polu pokazuje da je u poslednja tri meseca 73,7% osoba muškog pola, a 67,4% osoba ženskog pola koristilo internet. Istraživanje je pokazalo da 92,6% stanovništva koristi mobilni telefon, dok je taj podatak za 2016. godinu iznosio 91,8%.

Prema podacima Republičkog zavoda za statistiku Srbije o upotrebi informaciono-komunikacionih tehnologija u 2010. godini, može se zaključiti da su mladi (16-24 godine) najagilniji korisnici tehnoloških inovacija kao što su personalni i portabl računari, mobilni telefoni, igračke konzole i TV sa specifičnim Internet uređajem i drugo. Takođe, mladi u Srbiji prednjače po upotrebi mobilnih telekomunikacionih tehnologija. Kada je reč o upotrebi računara u poslednja tri meseca u odnosu na trenutak sprovođenja istraživanja, mladi u Srbiji koristili su ovaj uređaj u 92.7% slučajeva. Značajno manji procenat upotrebe računara u prethodna tri meseca ostvarili su pripadnici populacije 25-34 godine starosti, kod kojih je zabeleženo korišćenje računara u 75.0% slučajeva. Deo stanovništva obuhvaćen ovim istraživanjem, starosti 35-44 godine, zabeležio je upotrebu računara u 60.3% slučajeva. Kada je reč o učestalosti korišćenja računara, mladi u Srbiji (16-24 godine) u 86.6% slučajeva koriste računar svaki ili skoro svaki dan. Ispitanici starosti 25-34, odnosno 35-44 godine, beleže slične rezultate, odnosno 73.9% i 75.3% učestalosti korišćenja računara svakodnevno ili gotovo svaki dan. Posmatranjem rezultata o korišćenju Interneta u poslednja tri meseca, može se zaključiti da su mladi u Srbiji (16-24 god.) najagilniji korisnici ove tehnologije, sa 80.2% ispitanika koji su potvrdili njeno korišćenje. Značajna razlika uočena je među grupom ispitanika starosti od 35-44 godine, od kojih je manje od polovine (47.8%) potvrdilo korišćenje Interneta u prethodna tri meseca. Svakodnevno korišćenje Interneta zabeleženo je kod 74.4% ispitanika starosti od 16 do 24 godine, dok su mladi u Srbiji u 2016. godini bili najnapredniji korisnici mobilne tehnike pristupa Internetu sa 35.4%, dok su ispitanici starosti 25-34 godine i 35-44 godine pristupali Internetu putem mobilne tehnike u 21.7% slučajeva.

Podaci Republičkog zavoda za statistiku Srbije o upotrebi informaciono-komunikacionih tehnologija u 2016. godini svedoče o tome da mladi u Srbiji i dalje prednjače u upotrebi računara. Naime, 97.1% ispitanika koji su učestvovali u istraživanju koristilo je računar u prethodna tri meseca (u odnosu na vreme kada je istraživanje sprovedeno). Svakodnevna upotreba računara bila je karakteristična kako za populaciju od 16-24 godine, tako i za učesnike istraživanja starosti od 25-34 godine, (88.2% odnosno 88.8%). Učestalost korišćenja Interneta u prethodna tri meseca za populaciju starosti od 16-24 godine bila je 98.1%, pri čemu ni populacija starosti 25-34 godine ne zaostaje značajno (90.2%). Zanimljivo je da je u pogledu svakodnevnog korišćenja Interneta, populacija starosti 25-34 godine bila najagilnija, dok je korišćenje mobilnih uređaja za pristup Internetu takođe bila odlika mladih u najvećoj meri (92.4%).

Табела 1. Upotreba IKT medju mladima u RS, 2010. I 2016.

Одговор (лица)	Године			Године		
	16-24	25-34	35-44	16-24	25-34	35-44
Подаци за 2010. годину				Подаци за 2016. годину		
Употреба рачунара у последња 3 месеца	92.7%	75.0%	60.3%	97.1%	90.1%	85.1%
Свакодневна употреба рачунара	86.6%	73.9%	75.3%	88.2%	88.8%	84.5%
Коришћење Интернета у последња 3 месеца	80.2%	62.1%	47.8%	98.1%	90.2%	87.0%
Свакодневно коришћење Интернета	74.4%	70.0%	74.6%	90.4%	93.5%	86.0%
Коришћење мобилног телефона/смартфона за приступ Интернету	35.4%	21.7%	21.7%	92.4%	75.9%	62.5%

Izvor: Republički zavod za statistiku, 2017.

3. ZAKLJUCAK

U poslednje vreme, svedoci smo rasta broja strucnjaka iz oblasti IKT, kao i njihovom potraznjom na domacem i internacionalnom trzistu rada. Ovakav stav postao je od znacaja i za donosioce odluka i implementatore medjunarodnih strategija, koje ističu da je za postizanje konkurentnosti kao i inovativnosti neophodno da mladi poseduju određene digitalne veštine. Ulaganje u obrazovanje, mladih narastaja je u Republici Srbiji je od strateškog značaja.

U poslednjih 10 godina, u Srbiji je implementirano nekoliko strategija koje su za cilj imale razvoj informacionog društva i osposobljavanje stanovništva za korišćenje informaciono-komunikacionih tehnologija. Razlog za visoku stopu nezaposlenosti mladih u Srbiji, koja je u 2018. godini iznosila 24,5%, može se pronaći u činjenici da znanja i kompetencije mladih nisu u skladu sa potrebama tržišta rada.

4. REFERENCE

- [1] Lakić, Dragana, Parojčić, Jelena, Kovačević, Nada, and Antonijević, Milan. 2012. "Digital literacy of employers and students in Serbia. Conference: Employer Engagement in a Digital Age." University of Greenwich.
- [2] Pirzada, K. and Khan, F. (2013), Measuring relationship between digital skills and employability, European Journal of Business and Management, 5 (24).
- [3] Republički zavod za statistiku, *Upotreba IKT u RS*, 2010. Dostupno na <https://publikacije.stat.gov.rs/G2010/Pdf/G20106006.pdf>
- [4] Republički zavod za statistiku, *Upotreba IKT u RS*, 2016. Dostupno na <https://publikacije.stat.gov.rs/G2016/Pdf/G20166004.pdf>
- [5] Republički zavod za statistiku, *Upotreba IKT u RS, 2017*. Dostupno na <http://www.stat.gov.rs/sr-Latn/oblasti/upotreba-ikt>
- [6] *Srbija i Agenda 2030* (2015), dostupno na <https://rsjp.gov.rs/wp-content/uploads/2017/11/Agenda-UN-2030.pdf>
- [7] *Strategiju za razvoj informaciono-komunikacionog društva u RS do 2020*. Dostupno na https://www.ratel.rs/uploads/documents/pdf_documents/documents/razno/Strategija%20razvoja%20informacionog%20društva.pdf
- [8] Svetska banka (2019). *Western Balkans Labour Market Trends 2019*. Dostupno na <http://documents.worldbank.org/curated/en/351461552915471917/pdf/135370-Western-Balkans-Labor-Market-Trends-2019.pdf>